

British delights

Wat hebben Engelse audioproducten al decennialang met elkaar gemeen? Dat ze stuk voor stuk afwijkend, eigenzinnig en op bepaalde wijze bijzonder zijn. Daarbij de insteek volgend om mensen met mooie muziekweergave in plaats van louter techniek te verblijden. Ook de drie producten van deze test volgen deze koers ten volle en ademen uit al hun denkbeeldige poriën de sfeer van no-nonsense muziekplezier. Voeg daarbij de edele Britse normen en audiowaarden, een voor het oog aangename dosis retro en alle moderne geneugten en mogelijkheden die een mens anno 2022 nodig heeft. Kortom producten om van te smullen en vol in de roos voor luisteraars die op zoek zijn naar muzikale beleving, gevoel, genieten en inhoudelijke emoties.

Dat Graham Audio geen luidsprekerfabrikant is die zomaar ooit in de retro rage is gedoken, blijkt wanneer ik in de achtergronden van dit wereldwijd zeer populaire merk duik. Het blijkt om een echt Brits familiebedrijf te gaan wat is gevestigd in Newton Abbot, een klein marktstadje wat is gelegen in het zuidwesten van Engeland. De roots en passie van deze onderneming liggen bij de klassieke BBC-luidsprekerontwerpen die volgens de ontwerpers niveaus van neutraliteit, transparantie en realisme bieden die tegenwoordig moeilijk elders te vinden zijn. Een gegeven wat mede wordt veroorzaakt door het zogenaamde 'dunne wand' principe van de kast. Want waar de meeste andere luidsprekerfabrikanten hun behuizingen juist zo zwaar en solide mogelijk maken, wordt er bij de BBC en ook de nieuwere eigen Graham ontwerpen, nog steeds heel bewust

voor dunne kastwanden gekozen. Hierdoor blijft de inwendige energie nergens (te) lang ongewenst hangen en ontstaat een levendige, op natuurlijke wijze 'kleurrijke' en 'snelle' weergave. Een ander facet van dit type behuizing is dat de kast met de nodige kennis en kunde ook heel mooi op de beoogde weergave kan worden afgestemd. Helemaal anno 2022 is dat door hulp van moderne componenten en productietechnieken de charme en het karakter van de originele ontwerpen is bewaard, terwijl tegelijkertijd de prestaties zijn verbeterd.

Chartwell LS6

Hoewel gebaseerd op de BBC denkbeelden is de nieuwe Chartwell LS6 één van de geheel eigen Graham ontwerpen. Zeker in de meest kostbare echte houtfineer 'Ebony' (ebben-

**CREEK AUDIO VOYAGE
I20 GEÏNTEGREERDE VERSTERKER,
VOYAGE CD EN GRAHAM
CHARTWELL LS6 LUIDPREKERS**

hout) uitvoering, blijken het door hun hoekige 'retro' vorm en heel aantrekkelijke modale afmetingen (37 cm hoog, 24 cm breed en 26 cm diep), echte blikvangers te zijn. Groot verschil is dat er bij dit nieuwe ontwerp in tegenstelling tot de BBC modellen, geen schroefjes meer zichtbaar zijn. Ook zijn het voor- en achterpaneel niet langer meer verdiept aangebracht maar nu precies gelijk met de zijpanelen. Overeenkomstig wordt ook de met doek bespannen grill bij de nieuwe generatie met onzichtbare magneten op de baffle bevestigd en niet meer 'ouderwets' tussen de opstaande randen geklemd. De andere gegevens zijn een gewicht van slechts 9,5 kilo (door de 'Thin Wall' kritisch gedempte constructie), een frequentiebereik van 45 Hz tot 20 kHz binnen 2 dB en een rendement van 87 dB. Qua luidsprekerbezetting gaat het hier om een 2-weg basreflex ontwerp

waarbij de opening zich (gelukkig) aan de achterzijde bevindt. Ik zeg 'gelukkig' omdat het mijn ervaring is dat een baspoort aan de achterzijde doorgaans beter gehoormatig presteert. Het laag kan zich bij deze configuratie beter 'zetten' en vormt doordoor meer één geheel met de rest van het spectrum. Wel wordt het belangrijker om de luidsprekers niet te dicht tegen de achterwand te plaatsen. Voor het laagmiddengebied heeft het merk voor een 16,5 cm woofer/middenunit met polypropyleenconus kozen, terwijl een 19 mm textiel softdome tweeter voor het hoog zorgdraagt. De achterzijde wordt gecombineerd door een enkel paar hoogwaardige aansluitingen van het Australische merk ETI Research. Een bijzonder merk dat steeds hogere ogen gooit in de internationale wedloop naar de best klinkende connectoren. Een perfect bijpassend paar open stands van 59 cm hoogte (zonder spikes) is tenslotte optioneel verkrijgbaar.

Creek audio

De volgende twee kandidaten van deze Engelse test zijn afkomstig van het al bijna net zo iconische merk Creek Audio. Met oprichter Michael Creek aan het roer werd in 1982 de eerste Creek versterker voor nog geen 100 Britse ponden op de markt gebracht. Deze kleine en betaalbare CAS4040 sloeg door zijn pakkende en enthousiaste speelwijze in als de spreekwoordelijke bom. Niet zo verwonderlijk gezien de lange ervaring en leerschool die hij bij het audiobedrijf van zijn vader Wyndors Recording Co. Ltd, al sinds 1970 op had kunnen doen. Wyndors maakte goedkope 'reel to reel' bandrecorders, platenspelers, cassette-recorders en FM/AM-radio's. Dus door voor dit bedrijf te werken kreeg Michael een breed inzicht in hoe je een elektronicabedrijf vanaf de werkvloer moet leiden. In 1976 verliet hij Wyndors om zijn eigen bedrijf op te richten - MR Creek Ltd. Een onderneming die als ontwerpadviseur voor andere audiomerknamen diende. Hij concentreerde zich op dat moment vooral op productontwikkeling, maar kocht en verkocht ook onderdelen aan audioproductiebedrijven.

Na een aantal omzwervingen waarbij de onderneming ook zelf verschillende keren werd verkocht en in andere handen overging, besloot Michael op het moment dat in 1993 de rechten van de naam Creek Audio weer vrij kwamen, het merk terug te kopen en de merknaam nieuw leven in te blazen. De twee hier besproken Voyage testproducten zijn de meest recente vertegenwoordigers van deze gedachtegang.

Voyage I20 geïntegreerde versterker

De eerste indruk van de Voyage I20 is een heel degelijk gebouwde 'handzame' versterker, die met zijn buitenmaten van 43 cm breed, 8 cm hoog en 35 cm diep meteen als een Brits product kan worden herkend. De vormgeving is stijlvol, zeer goed afgewerkt en op het eerste gezicht alleen voorzien van twee grote massief aanvoelende en goed lopende draai-regelaars. Een mooi groot centraal geplaatst informatief wit OLED display geeft de versterker een moderne en luxe uitstraling. Hoewel de I20 van de voorzijde gezien een typisch 'basale' versterker lijkt, blijkt dit al snel ver bezijden de waarheid. Onderhuids wordt namelijk een analoge voorversterker met een

ingebouwde DAC en krachtige eindversterker gecombineerd. Opmerkelijk is dat de voeding hier niet van een vaak toegepaste traditionele ringkerntransformator is voorzien, maar over een hoogwaardige schakelende voeding beschikt! Daardoor blijft de Voyage i20 een wolf in schaapskleren en veel krachtiger en vooral stabiel dan je van zo'n slank apparaat zou vermoeden. Wat namelijk te denken van 2 x 120 Watt aan 8 Ohm, 2 x 240 Watt aan 4 Ohm en maar liefst 2 x 480 Watt aan 2 Ohm! Klasse G is trouwens in essentie gelijk aan een klasse AB-versterker, maar dan uitgerust met een voeding die zich aanpast aan de stroomvraag. Het levert dus pas een hoger voltage als dat nodig is. Hierdoor kan klasse G efficiënter zijn dan klasse AB (vandaar de meer compacte behuizing van de Voyage i20), maar toch in staat wanneer om hoge vermogens te leveren. Wanneer ik mijn aandacht naar de achterzijde verplaats, zijn daar drie paar analoge RCA (single ended) en één paar XLR (gebalanceerd) ingangen zichtbaar. Eén van de drie RCA ingangen kan trouwens naar keuze van een lijn ingang naar een optionele Creek Sequel mk4 phono-voorversterker worden omgezet. De Sequel mk4 is een hoogwaardige phonotrap die zowel MM als high output MC elementen kan verwerken.

Ingebouwde DAC

In het midden van het achterpaneel kom ik een bovengemiddeld uitgebreid digitaal aansluitveld tegen, zeker voor een geïntegreerde versterker. Het groepje bestaat uit twee coaxiale aansluitingen die SPDIF signalen tot 24 bit/192 kHz PCM data ondersteunen, een USB klasse 2 ingang die bronnen tot 32 bit 768 kHz in PCM en 22,4 MHz in DSD formaat mogelijk maakt en twee optische TOSLINK ingangen. Laatstgenoemde dienen voor het aansluiten van een tv, cd loopwerk, streamers en andere bronnen die zijn voorzien van een optische aansluiting. Een 'Comet mk2 aptX HD bluetooth' -module maakt het

tenslotte enorm handig om volgens de fabrikant draadloos je muziek te streamen vanaf mobiele apparaten in cd kwaliteit. Voor de DAC chip zelf maakt Creek gebruik van een fraaie en inmiddels zeldzaam geworden AK4493EQ. Zeldzaam in de zin dat de Asahi Kasei Microdevices fabriek in Japan helaas vorig jaar oktober in vlammen op is gegaan. Gelukkig heeft het Engelse bedrijf er nog steeds een groot aantal van deze DAC chips op de plank liggen, waardoor liefhebbers voorlopig nog steeds kunnen genieten van hun bijzondere kwaliteiten.

High-end volumeregelaar

Naarmate ik verder kom bij het 'ontleden' van beide Creek apparaten, wordt ook steeds duidelijker dat dit niet de 'amp and cd player next door' zijn. Eén van de aspecten waar dit extra duidelijk wordt gemaakt is de high-end volumeregelaar. Een kostbare oplossing die je zelden tegenkomt in dit prijssegment. Want tegenstelling tot de in deze prijsklasse veel gebruikte analoge volumeregelaars, wordt in de Voyage i20 van een ultramodern elektronisch regelcircuit gebruikgemaakt. Hierbij worden door goudcontactrelais ingangssignalen naar een weerstandsladder verzwakker gestuurd. Deze maakt er op zijn beurt een nauwkeurig regelbereik van 80 dB in stappen van 1 dB mogelijk. Hoewel het voorversterker-circuit normaal op 0 dB staat ingesteld, is het ook mogelijk om indien gewenst bij elke ingang het ingangssignaal afzonderlijk in stappen van 3 dB, tot max. 12 dB te versterken. Verder kan iedere ingang ook in het uitgebreide menu worden ingesteld om de voorversterker en volumeregeling te omzeilen. Met deze door de gebruiker te selecteren DIRECT-modus kan de i20 zelfs worden gebruikt als een eindversterker met vier ingangen. Als kers op de taart is het i20 totaalpakket ook nog voorzien van een hoogwaardige en opmerkelijk stroom leverende hoofdtelefoon versterker. Eentje die wordt gevoed via de uitgang van de voorversterker

en in staat is om hoofdtelefoons met een 6,3 mm jack plug aan te sturen die zijn gespecificeerd van 8 tot 300 Ohm. Het dubbele paar luidsprekeraansluitingen zijn vervolgens helemaal rechts op de achterzijde geplaatst en kunnen met alle kabelconfectievormen overweg. Een grote multifunctionele kunststof afstandsbediening met veel zachte druktoetsen compleetert tenslotte de complete totaaluitrusting.

Voyage CD - cd-speler + DAC

Hoewel de Voyage cd-speler met DAC net zo uitgerijpt en compleet toont als de bijbehorende geïntegreerde versterker, lijkt de door Creek gevolgde filosofie in eerste instantie een stuk minder duidelijk en logisch. Want ondanks dat het apparaat is voorzien van een door fabrikant Stream Unlimited geleverde CD80 slot drive, is de eerste indruk dat hier precies hetzelfde DAC gedeelte en digitale mogelijkheden als in de I20 geïntegreerde versterker aanwezig zijn?! Qua onderhuidse techniek is dit zeker het geval, maar naarmate ik dieper in de mogelijkheden duik blijken er gelukkig toch wel de nodige verschillen bij dit wederom solide gebouwde apparaat met maten van 43 cm breed, 8 cm hoog, 35 cm diep en 6,8 kg zwaar te bestaan. De intentie van Creek is namelijk dat dit apparaat behalve een ideale partner voor de Voyage I20 versterker, ook als ideaal standalone apparaat kan functioneren. Want hoewel de onderhuidse digitale techniek precies hetzelfde is. Blijken de mogelijkheden wel een stuk meer uitgebreid. Zo kan de Voyage cd-speler meteen worden omschreven als een 'digitale voorversterker'. Een apparaat waarbij de gebruiker op

eenvoudige wijze kan kiezen tussen zes digitale bronnen en indien nodig het volume in het digitale domein kan regelen. Een groot OLED-display geeft daarbij alle functies en instellingen weer, terwijl ook de helderheid naar wens kan worden aangepast of volledig worden uitgeschakeld. Met zes kleine massief aluminium druktoetsen kunnen de loopwerkfuncties van het cd loopwerk op het apparaat worden bediend en kan van ingang worden gewisseld. De overige functies kunnen

met dezelfde bijgeleverde multifunctionele afstandsbediening als bij de I20 versterker worden bediend.

Uitgebreide keuze aan digitale filters

Een volgend verschil is dat bij de speler uit zes verschillende 32-bits digitale filters kan worden gekozen voor de best bijpassende eigen voorkeur. Net als bij de I20 versterker wordt ook bij de Voyage cd-speler gebruik gemaakt van de fraaie AK4493EQ DAC chip. Een premium device die PCM-signalen ondersteund tot 32 bit 768 kHz en 22,4 MHz direct stream digital (DSD) data. Het analoge signaal staat tenslotte via zowel een ongebalanceerd paar RCA als gebalanceerde XLR-aansluitingen voor de gebruiker beschikbaar. De ingebouwde digitale volumeregeling van de DAC kan worden geactiveerd met een schakelaar op het achterpaneel. Dit maakt aanpassingen van het audio-uitgangsniveau in stappen van 1 dB mogelijk, zodat het rechtstreeks kan worden aangesloten op een eindversterker of natuurlijk de Voyage i20 geïntegreerde versterker met de directe eindversterkermodus geselecteerd. Eenzelfde multifunctionele afstandsbediening als bij de I20 versterker completeert deze wolf in schaapskleren.

Luisteren Graham

We hebben hier dus een compleet Engels trio waarbij de oude trotse waarden van weleer zijn behouden en aangevuld met technologische oplossingen en bedieningscomfort anno 2022. Bijzonder en vooral zinvol is de kleine schakelaar naast de tweeter waarmee het hoog 1 of 2 dB luider kan worden ingesteld. Een optie die in bepaalde situaties zinvol kan zijn wanneer de luidsprekers minder sterk worden ingedraaid en de thuis akoestiek wat gedempter is. Zoals het hoort plaats ik deze compacte maar gelukkig ook niet al te kleine monitor op de bijbehorende Graham stands. Staanders die zonder de bijgeleverde spikes een hoogte van 60 cm bezitten en met spikes komen daar nog enkele centimeters bij. Hoewel ik natuurlijk veel met de Creek componenten heb gespeeld, is er om de maximale grenzen te bepalen ook gebruik gemaakt van

mijn Zanden 6000 versterkerreferentie. Aan de andere kant van het spectrum heb ik een Rotel A11 en CD11 benut, terwijl een met de Creek Voyage I20 ongeveer gelijk geprijsde Naim Supernait 3 als vergelijkende spreekwoordelijke hekkensluiterdienste. Tja en hoe klinkt zo'n modern georiënteerde 'vintage' luidspreker dan uiteindelijk? Eigenlijk vanaf het allereerste moment opvallend goed. Natuurlijk is de weergave meteen anders dan de Master Contemporary C luidsprekers waar ik zelf dagelijks meer speel. Maar ook de Chartwell LS6 blijft vanaf het eerste moment prachtig in staat om muziek met een hoofdletter 'M' te schrijven.

De emotionele benadering

Wat verder opvalt is dat waar bij veel luidsprekers een bepaalde gewenningstijd nodig is, hier bij deze Grahams bijna geen sprake van is. Wanneer ik met het fraaie jazz album Serendipity Street van de Frans-Canadese zangeres en gitarist Chantal Chamberland van start ga, is de toon meteen gezet. De heerlijk lome sfeer van dit uitstekend opgenomen meesterwerkje spreidt zich meteen over heel de luisterruimte uit. Het nummer *Time After Time* begint met een prachtig klankkleurrijke gitaar, waarna zich na enkele maten een sonoor snorrende contrabas en met brushes bespeelde drums erbij voegen. In dit heerlijk minimalistisch gespeelde nummer mengt de aantrekkelijke stem van Chantal zich prachtig en vooral overtuigend humaan en menselijk met de rest van deze volledig akoestische setting. In de verte geeft een zwoele altsax nog wat extra accenten aan het refrein en het opvallend soepele en plastische karakter van de Chartwell LS6, toont opvallend anders en meer betrokken dan ik bij veel andere moderne weergevers vandaag de dag ervaar. Heel goed.

Timing en timbre

Als ik na langer luisteren verder probeer te ontrafelen wat deze weergave nu zo aantrekkelijk en bijzonder maakt, blijkt

dit vooral het ontbreken van een 'technische sound' te zijn. Niets komt hier mechanisch of onnatuurlijk over en de feitelijke bedoelingen van de muzikanten komen enorm fraai voor het voetlicht. Bij deze opname van Chantal zijn bovendien ook haar ademhaling, het verschuiven van de handen op de gitaarhals en de juiste verhoudingen van de instrumenten op volstrekt natuurlijke wijze waarneembaar. Wanneer u nu denkt dat dit type 'dunne wand' luidsprekers alleen maar uitblinkt in jazz of andere akoestische muziek, blijkt niets minder waar. Want ook bij 'power' muziek zoals bijvoorbeeld van de Amerikaanse grungeband Nirvana, blijken deze avontuurlijke Engelsen zich meer dan goed thuis te voelen. Dat hun laatste album MTV Unplugged in New York eigenlijk tevens hun beste is, maakt het buiten het overlijden van frontman Curt Cobain in 1994 extra verdrietig. Het mooie van dit laatste meesterwerk is dat het volledig is gestript van al de sonische spierballen die hun muziek normaal omgaf en daardoor vooral de essentie prachtig onthullend doorlaat. Wederom treffen de Grahams precies de juiste toon waardoor deze muziek in volledig 3D en gecompleteerd met alle muzikale wendingen voor het voetlicht komt. Een kleine keerzijde is er zeker ook, want ten opzichte van meer conventionele 'solide' luidsprekers, is er wel bij tijd en wijle sprake van een subtiele (aangename) kleuring. Een stukje extra borstkas bij stemmen en subtiele verrijking bij timbres. Maar wat maakt het uit als de weergave er verder zo aanstekelijk, natuurlijk en emotioneel aantrekkelijk door wordt?

Luisteren Creek

Hoewel ik deze eveneens Engelse elektronica in een later stadium uiteraard bij de Graham's voeg, luister ik er eerst een poos via andere luidsprekers naar. Dat laat al snel een heel andere weergaverichting horen dan je gezien de slanke behuizingen zou verwachten. Want in plaats van slank en fragiel, is de weergave vanaf het eerste moment veel meer in de richting van krachtig, robuust, mild in het hoog en opvallend neutraal. Ook

wanneer de muziek veeleisender wordt en het nauwkeurig in te stellen volumenniveau stijgt, blijft de weergave opvallend over-eind. Wanneer ik verder luister naar het Creek geluid, valt op dat hoewel beide apparaten wel in beperkte mate wat aan subtiliteit en verfijning toegeven, ze ook over een 'fijne' en aanstekelijke sound beschikken. Een signatuur die zeker te maken heeft met het bovengemiddeld grote vermogen van de I20 versterker. Het meest in zijn element vind ik deze versterker bij nummers als *Six Blade Knife* van het album Dire Straits van de gelijknamige Engelse band. Of ook bijvoorbeeld wanneer het zeer energieke *Oh, Lady Be Good* van The Bassface Swing Trio - Plays Gershwin letterlijk uit de luidsprekers knalt. In het eerste voorbeeld is het een drukvolle en knorrende basgitaar met luide slagen op de snaredrum die het nummer letterlijk voortdrijven. In het tweede stuk nemen de dynamische contrasten qua intensiteit steeds verder toe, waarna de muziek toewerkt naar een super swingende climax. Wanneer ik de Grimm MU1 muziekserver aansluit op de in de I20 ingebouwde DAC, blijkt deze van een verrassend hoge kwaliteit. Dit is duidelijk geen toevoeging zoals ik dat vaker tegenkom, maar echt een serieuze oplossing die gelijkwaardig is aan een serieuze losse DAC.

Met Voyage CD

Wanneer ik van het digitale deel van de I20 versterker wissel naar ditzelfde deel in de Voyage cd-speler, stijgt enerzijds de kwaliteit nog wat verder. In eerste instantie leek deze DAC mij nog overbodig, maar de (digitale) mogelijkheden zijn niet

alleen meer uitgebreid, ook klankmatig gaat het allemaal net nog wat verder dan het DAC gedeelte in de versterker. Voeg daarbij de eveneens voortreffelijke cd weergave via het prima werkend slotmechanisme aan toe en dit is beslist één van de betere apparaten in zijn prijsklasse. Zelfs in een tijd van streaming blijft het medium cd nog altijd iets bijzonders. Zo komt de muziek vaak net wat vloeiender, rijker en meer bezielend over. Aspecten waardoor bepaalde muziek nog steeds een belangrijke verrijking kan vormen.

Conclusie

Alle drie deze producten behoren zeker bij de aanraders binnen hun prijsklasse. Ze zijn namelijk origineel qua ontwerp, degelijk gebouwd, bezitten een uitstekende afwerking, volop gebruiksmogelijkheden en vooral een heerlijke eigenheid. Wanneer u dit drietal samen gebruikt, ontstaat meteen de zo herkenbare typische Engelse signatuur. Dus een fijne timing, natuurlijke klankkleuren, goed in het stemmenbereik, lekker los en krachtig en een totale afwezigheid van hoorbare techniek. Maar zeker ook mooi vind ik dat dit drietal ook ieder voor zich universeel inzetbaar zijn. Dus de Creek Voyage I20 komt met veel meer andere luidsprekers ook uitstekend tot zijn recht, terwijl ook de Voyage CD standalone opvallend goed presteert. Wanneer ik naar de Graham Chartwell LS6 luidsprekers kijk, is het mogelijk om zowel het Engelse karakter te benadrukken als gebruikmakend van een andere aansturing bewust meer op de achtergrond te houden. Dat alles met behoud van alle kwaliteiten die dit ontwerp zo aantrekkelijk maakt. Kortom ware 'British delights' en dik verdiend.

Tekst: Werner Ero

Fotografie: Creek en Werner Ero

PRIJZEN	
GRAHAM CHARTWELL SL6 LUIDSPREKERS VANAF BIJBEHORENDE STANDS	€ 3.300,- PER PAAR
CREEK VOYAGE GEÏNTEGREERDE VERSTERKER/DAC ZILVER OF ZWART	€ 990,- PER PAAR
CREEK VOYAGE CD-SPELER/DAC ZILVER OF ZWART	€ 4.950,-
CREEK VOYAGE CD-SPELER/DAC ZILVER OF ZWART	€ 2.750,-

HEXAGON AUDIO, TEL: +31(0)6-42240157
E-MAIL: INFO@HEXAGONAUDIO.EU, WWW.HEXAGONAUDIO.EU